

Петро ВОЛЬВАЧ

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ПОМОЛОГІЇ

Петро Вольвач, голова Кримського осередку НТШ, ще до початку 60-х років минулого століття „гортав сторінки древніх фоліантів зі славетної симиренківської книгозбірні”, які дивом вцілили від погрому НКВД. Левко і Володимир Симиренки, світової слави помологи, фізично знищені ЧК та НКВД. В Україні їх нащадків немає. Петро Вольвач воскресив пам'ять „українського короля російської помології”, перевидав його неоціненні праці. Діяльність Петра Вольвача за своїми масштабами немає собі рівних.

Зиновія СЛУЖИНСЬКА

В перші дні після арешту Володимира Львовича Симиренка книгу „Часткове сортознавство плодових рослин“ вилучили з видавничого плану, а сам рукопис, вірогідно, знищили чиновники або слідчі. Багаторічна праця вченого, мала на меті запропонувати виробництву найдосконаліші сорти плодових рослин, найпристосованіші до вельми строкатих природно-кліматичних умов України. Безсумнівно, що оприлюднення такої роботи могло б докорінно вплинути на подальший розвиток садівництва не лише в Україні, а й у всій південній смузі. Коли б у науковому обігу вітчизняних садівників у 30-х роках були симиренківські „Помологія“ та „Часткове сортознавство плодових рослин“, то не вдалося би витворити мічурінський культ особи та засадити майже $\frac{1}{6}$ всієї земної кулі помологічними „помилками“. „Майже одночасне знищення тоталітарно-компартиійною системою двох наукових титанів, якими були Володимир Симиренко та Микола Вавілов, погром наукової еліти в країні прискорили прихід і перемогу антинаукового підходу. Не применшуючи виняткових заслуг академіка Вавілова стосовно плодових культур, заради істини та справедливості маємо визнати, що вперше напрям був започаткований Левком Платоновичем Симиренком ще у 80-х роках позаминулого століття. Помологічна колекція, створена Левком Платоновичем, нараховувала кілька тисяч сортів і була найбільшою у світі. Збір генофонду плодових

культур продовжив і син Володимир Смиренко. Виняткова ґрунтовність його наукових праць сподобалися Миколі Вавілову. Будучи президентом Всесоюзної академії сільськогосподарських наук та директором Всесоюзного інституту рослинництва, він неодноразово відвідував мліївську дослідну станцію та Інститут південних плодкових і ягідних культур у Києві, якими керував Володимир Смиренко.

14 червня 1930 року під головуванням академіка М.І.Вавілова відбулося засідання президії ВАСГНІЛ'у. Розглядалося питання про розвиток Всесоюзного інституту плодово-ягідного господарства, де з доповіддю виступив професор Володимир Смиренко. За станом на 1930, інститут на 50 відсотків фінансувався з бюджету тодішнього Радянського Союзу, а на 50 — з бюджету України. Наприкінці 1931 року бюро Президії ВАСГНІЛ'у затвердило наукову мережу Смиренківського Інституту на 1933 рік. Всесоюзному інститутіві плодово-ягідного господарства в Києві підпорядковувалися: Мелітопільська, Тираспільська, Мліївська, Кримська (м. Сімферополь), Закавказька (м. Тбілісі), Буйнакська (Дагестан), Гірно-Кавказька, Астраханська (м. Алма-Ата), Туркестанська (м. Ташкент) науково-дослідні станції. Прийнято рішення організувати в Росії в ЦНО філію Київського інституту.

Такої „зухвалості“ смиренківців, як створення під носом у самого Мічуріна філії Київського інституту, стерпіти не могли. Адже високий науковий імідж смиренківського інституту був загрозливим для мічуринської школи в Козлові. Вдарили на сполох, посипалися доноси на професора Володимира Смиренка, тоді президія ВАСГНІЛ винесла постанову „О питомнике им. Мичурина“ та прийняла рішення про перетворення плодового радгоспу та його дослідної станції на Центральний інститут плодово-ягідних культур, а десятим пунктом цієї постанови приймається рішення про скасування Всесоюзного інституту південних плодово-ягідних культур у Києві і переведення його до Козлова. Поза сумнівом, академія була лише виконавцем рішень, творці яких були за кремлівськими мурами. Втілення цієї постанови було рівноцінне депортації українських вчених до Росії та мало на меті тотальне знищення української садівни-

Платон Смиренко
20.12.1820 –
13.01.1863

Василь Смиренко
7.03.1835 –
1.12.1915

Левко Смиренко
6.02.1855 ст.ст. –
6.01.1920 н.ст.

Володимир Смиренко
29.12.1891 –
вересень 1838

чої науки, яка стояла на заваді поширенню мічурінських ідей“.

1812 р. Створення Нікітського ботанічного саду в Криму, де було зібрано величезну колекцію тропічних і південних садових культур. Його робота від самого початку мала значний вплив і на розвиток садівництва в материковій Україні, а в радянські часи та в період після переходу Криму до складу України цей вплив має велике значення.

1887 р. Заснування першого наукового закладу в галузі садівництва в садибі Смирєнків „Платонів хутір“, недалеко від станції „Городище“, де Левко Платонович Смирєнко створив помологічний розсадник, який фактично став першою садівничою академією, там було зібрано найбільшу в Європі колекцію плодових, ягідних, садових культур — понад три тисячі сортів.

Кінець XIX ст. Створення доктором Андрієм Карвацьким помологічного та виробничого саду на сипких пісках Мелітопольщини, унікальний випадок освоєння під садівництво малопродатних земель. Упродовж 80 років у Парижі існував магазин „Мелітопольська черешня“, де продавали не тільки черешні, а й суниці та інші плоди українських садів.

1912 р. Вихід друком у Москві першого тому фундаментальної праці Левка Смирєнка „Кримське промислове садівництво“, яка відкрила період наукового розвитку садівництва як промислової галузі. Книжку знову було перевидано репринтним способом 2001 року за ініціативи групи вчених. Після репресій Смирєнка всі 10 тисяч прим. книжки було знищено.

1921 р. Створення на базі помологічного розсадника Смирєнка Мліївської дослідної станції, яка стала головним методичним центром розвитку садівництва, їй підпорядковувалися помологічні станції в Середній Азії, Придністров'ї, на Кавказі тощо. На сьогодні головна його робота — створення нових сортів плодово-ягідних культур.

1930 р. Починається період, пов'язаний із діяльністю Володимира Смирєнка. Створення в Китаєві, під Києвом, першого Всесоюзного науково-дослідного інституту південних плодових і ягідних культур. Науковий керівник і натхненник закладу Володимир Смирєнко керував інститутом до 1933 року, після чого його репресували. Інститут перенесено до Мічурінська.

1933—1950 рр. Період навмисної руйнації Москвою українського садівництва — одного з найпотужніших у Європі. Навіть захист дисертацій українськими вченими було перенесено за межі України. До цього періоду також належить унікальний факт репресування сорту Ренет Смирєнка з метою стирання пам'яті про видатного українського вченого було перейменовано в Зеленку Вуда.

1956—1958 рр. Реабілітація Левка та Володимира Смирєнків. Повернення до вивчення та використання їхньої наукової спадщини, фактичне визнання мічурінщини як хибного шляху розвитку садівничої науки.

Сьогодні реабілітований сорт Смиренка перебуває у промисловому використанні вже понад 100 років, це один із довгожителів українських садів.

1961—1963 рр. Вихід друком тритомної „Помології“ Левка Смиренка, рукопис якої врятувала його донька Тетяна Левківна. Україна потрапила до низки передових садівничих країн, які мають свою помологію,— „Помологія Німеччини“, „Помологія Франції“ як наукові праці. Питання про підготовку та видання „Помології Радянського Союзу“ обговорювали, але так і не реалізували.

2008 р. Перевидання в Криму другого тому праці Левка Смиренка „Кримське промислове садівництво“, який до цього вважали назавжди втраченим. Книжку повернуто до світової спадщини наукового садівництва. До речі, свою унікальну книжку Лев Смиренко присвятив „Світлої пам’яті незабутнього друга Олени Уварової-Смиренко“.

Левко Платонович Смиренко. Навіть перебуваючи в засланні, став основоположником Сибірського садівництва, інтродукував витривалі сорти садових культур у місцеве садівництво.

Микола Феофанович Кащенко (1885—1935 роки) — засновник ботанічного саду в Києві, відіграв важливу роль у становленні українського садівництва, очільник наукової школи вчених-садоводів у Києві, викладач курсу садівництва в Київському політехнічному інституті, де його учнем був Володимир Смиренко.

Володимир Левкович Смиренко — талановитий дослідник, помолог.

Лев Михайлович Ро (перша половина ХХ століття) — автор відомого сорту яблук „Слава переможцям“, який вже в 50-х роках здобув Сталінську премію.

Петро Генріхович Шитт — теоретик біології садівництва, який працював у Криму і в Уманському училищі садівництва, зараз там єдина у світі Академія садівництва.

Григорій Олексійович Каблучко — засновник української наукової школи сучасного українського садівництва.

Іван Миколайович Рябов — відомий селекціонер сортів персика.

Клавдія Федорівна Костіна — вчений у галузі садівництва, ввела в культуру аличу.

Клавдія Федорівна Мелешко — кримський селекціонер, автор багатьох сортів українських груш.

Володимир Карпович Смиків — відомий селекціонер Нікітського ботанічного саду, який вивів багато сортів персика, абрикосів, яблук, груш тощо.

Олександр Васильович Мельник — завідувач кафедри Уманської академії садівництва, який став основоположником розвитку високоінтенсивного садівництва в умовах України.